

MAI ESTE DESIGNUL INDUSTRIAL O PRIORITATE PENTRU ROMÂNIA?

Argumente noi la o pledoarie mai veche

Șef lucr. dr. ing. Viorel ȘIȘMAN

Universitatea „Transilvania” din Brașov

REZUMAT. Disponibilitatea manifestată în spațiul academic brașovean privind educația în designul industrial a fost motivată de dezvoltarea spectaculoasă a domeniului pe plan mondial care a fost însoțită de recunoașterea importanței efectelor benefice unice ale implementării instrumentelor și filosofiei de design în orice societate avansată tehnic, tehnologic și cultural. Deși designul este recunoscut a fi un domeniu dinamic aflat într-o evoluție continuă și spectaculoasă de peste 200 de ani, în țara noastră a fost mult timp aproape ignorat, privit ca un fenomen neprioritar și aproape periferic. Această realitate trebuie înțeleasă pentru a o corecta printr-o abordare corectă.

Cuvinte cheie: educație în design, istoria designului, practica de design.

ABSTRACT. The availability shown in the academic space of Brașov regarding the education in industrial design was motivated by the spectacular development of the field worldwide which was accompanied by the recognition of the importance of the unique beneficial effects of the implementation of design tools and philosophy in any technically, technologically and culturally advanced society. Although design is recognized as a dynamic field in a continuous and spectacular evolution for over 200 years, in our country it has been almost ignored for a long time, regarded as a non-priority and almost peripheral phenomenon. This reality must be understood in order to correct it through a correct approach.

Keyword: design education, design history, design practice.

1. INTRODUCERE

Acest studiu este o replică peste timp a unui articol scris acum 24 de ani intitulat *Designul industrial - o urgență pentru România* și care își propune să prezinte unele evoluții ale domeniului amintit în România.

În anul 1998 în cadrul Universității Transilvania din Brașov a fost înființată o specializare de design industrial sub coordonarea Catedrei de Organe de Mașini și Mecanisme conduse atunci de profesor dr. ing. Ioan Vișa - căruia de altfel i se și datorează această inițiativă. Era pentru prima oară în România când o facultate cu profil tehnic deschidea o specializare de design industrial ceea ce reprezenta o acțiune de pionierat în contextul existent în sistemul de învățământ tehnic.

Disponibilitatea manifestată în spațiul academic brașovean privind educația în designul industrial a fost motivată de dezvoltarea spectaculoasă a domeniului pe plan mondial care a fost însoțită de recunoașterea importanței efectelor benefice unice ale implementării instrumentelor și filosofiei de design în țările avansate din punct de vedere tehnic, tehnologic, economic și cultural. Deși designul este recunoscut a fi un domeniu dinamic aflat într-o evoluție continuă și spectaculoasă de peste 200 de

ani, în țara noastră a fost mult timp privit ca un fenomen neprioritar.

Logic ar fi fost ca deschiderea academică către domeniul designului să fie imediat urmată și stimulată de un răspuns pe măsură din partea actorilor din mediul economic și industrial. Pe de altă parte era previzibil ca optimismul de început manifestat de inițiatori - cei câțiva profesori entuziaști care au contribuit la înființarea specializării de design, să nu fie împărtășit imediat și în măsura dorită de către opinia publică și mai ales de către industriași și de aceea părea necesar a se trage un semnal de alarmă asupra acestui subiect ce trebuia să devină prioritar. De aceea s-a dorit ca articolul scris în anul 1998 să fie în același timp un apel către un public format din specialiștii din diverse domenii care ar fi fost potențial interesați de subiect dar și către opinia publică în general pentru a fi conștientizată și informată asupra a ceea ce înseamnă în linii generale designul. Designul trebuie privit ca un fenomen complex – parte a civilizației moderne iar succesul în promovarea lui depinde în mare măsură de crearea unei stări de spirit larg împărtășite bazată pe înțelegerea, cunoașterea și conștientizarea diverselor aspecte și manifestări ce-i sunt specifice .

Pentru a creiona o imagine de ansamblu asupra realităților designului în articolul amintit s-a încercat

în primul rând să se prezinte o succesiune de-a lungul timpului a principalelor evoluții în domeniu. Astfel au fost prezentate subiectele principale ale dezbaterilor ce au avut loc în legătură cu definirea designului în plan teoretic precum și a domeniului de preocupări practice specifice - inclusiv a tehnicilor de lucru, definirea modalităților de acțiune, organizare și colaborare în meseriile specifice domeniului designului. A fost prezentată de asemenea situația existentă pe teren - în ceea ce privește aplicarea politicilor de design în companiile europene, americane și internaționale, modul de colaborare în design existent în cadrul acestora, dar și înafara lor - cu designerii și agențiile de design independente. A fost prezentat totodată și modul în care au evoluat relațiile între designeri și companii de-a lungul timpului.

Această trecere în revistă s-a dorit a fi și un prim reper pentru cei care ar fi interesați să experimenteze implementarea unor principii prin care să sporească rolul designerilor în concepția și realizarea noilor produse în cadrul firmei. Având în vedere tradiția industrială și de concepție tehnică românească, la data redactării articolului s-a presupus că implementarea în mediul economic a unei politici autentice de design inovativ nu se putea realiza într-o primă etapă decât experimental, de către câțiva antreprenori curajoși aplicând filosofia de design pe proiecte de mică anvergură și beneficiind de asistență de specialitate din partea unor designeri interesați de promovarea ideii de design.

Făcând acum (în 2022) un salt în timp față de data precedentului articol (din 1998) se pune firească întrebarea: ce s-a realizat în domeniu, ce progrese s-au făcut, câte lucruri sau schimbat în ceea ce privește asimilarea culturii de design în România și ce aspecte au stagnat? Se pune de asemenea întrebarea: ce s-ar fi întâmplat, ce evoluții ar fi avut loc în societatea românească dacă progresele înregistrate în domeniu ar fi fost mult timpurii și mai consistente? Să încercăm să recapitulăm câteva date aflate la îndemână.

2. SITUAȚIA DESIGNULUI INDUSTRIAL ÎN ROMÂNIA ANULUI 1973

În domeniul învățământului de design pe plan național au fost realizate unele progrese în domeniul designului. Pentru a înțelege evoluțiile nu trebuie să uităm că în România există un învățământ de design încă din 1969 când în cadrul Facultății de Arte Decorative a Institutului de Arte Plastice Nicolae Grigorescu din București a fost înființată prima secție de design. În același an se înființa și Liceul Experimental de Industrial Design din Timișoara. Deși în 1973 situația designului în România se

considera încă necorespunzătoare raportată fiind la nivelul industriei românești (considerată atunci a fi într-o puternică dezvoltare) totuși existau debateri profunde și serioase la nivel profesionist asupra problemelor specifice designului - chiar dacă rămăneau de multe ori doar la un nivel teoretic și, datorită unor factori perturbatori independenți de soluțiile de design propuse, rezultatele practice erau uneori în final modeste.

La acea vreme o problemă majoră identificată o reprezenta lipsa cadrelor de specialitate. Anterior anului 1973 pentru domeniul textilelor și al produselor din ceramică și sticlă fuseseră pregătiți un număr relativ mic de specialiști în școlile superioare românești de artă. Profilul profesional al acestora era apropiat dar nu identic cu cel al designerilor. Acest fapt explică succesele repurtate pe piață de către produsele industriei textile românești începând cu anii '60. Mulți dintre creatorii modelelor de succes absolviseră anterior institutele de artă din București și Cluj Napoca. Un alt rezervor de specialiști ce au activat în domeniul designului l-au constituit facultățile de arhitectură cu deosebire Facultatea de Arhitectură Ion Mincu din București.

Dintre absolvenți au fost recrutați o serie de creatori care au funcționat ca designeri în diferite ramuri industriale și îndeosebi în domeniul mobilierului (domeniu cu o tradiție certă în România). În volumul de referință dedicat designului intitulat *Industrial Design* - apărută în anul 1973 la Editura Meridiane în Seria Curente și Sinteze, autorul Paul Constantin remarca faptul că la ora respectivă dezvoltarea industrial designului în țara noastră reprezenta o problemă de cea mai mare actualitate, subliniind necesitatea urgentă de a se organiza un sistem cât mai larg și mai complet de învățământ în specialitatea de design. Prin această măsură se preconiza crearea condițiilor de atingere a stadiului în care puteau fi înființate primele centre importante de concepție în design sau birouri de studii și proiectare de design în cadrul firmelor industriale și de arhitectură. Pentru aceasta se impunea introducerea unui nou tip modern de educație vizuală care ar fi avut menirea să creeze o nouă optică - nu numai viitorilor designeri dar și viitorilor lor colaboratori: ingineri, economiști, mercicologi, specialiști în marketing și public relations, muncitori etc. precum și la formarea prin educație a unui numeros public avizat - consumator sau utilizator de produse calitativ superioare. Autorul continua demersul său argumentativ subliniind necesitatea înființării unor școli de specialitate de nivel mediu și superior pe lângă marile industrii, oferind posibilități de specializare într-o anumită ramură sau pe tipuri de produse. Se sublinia apăsător faptul că educația de tip design trebuie

MAI ESTE DESIGNUL INDUSTRIAL O PRIORITATE PENTRU ROMÂNIA?

considerată a fi obligatorie atât pentru studenții de la arhitectură cât și pentru cei de la Politehnică, de la institutele economice și, într-un mod poate surprinzător, acest tip de educație era recomandat pentru multe dintre facultățile cu profil umanist din care ar fi fost recrutați membrii echipelor ce urmau să activeze în domeniul industrial designului.

Era deja binecunoscut din literatura internațională de specialitate faptul că din echipele de creație în design este necesar să facă parte și să activeze în strânsă colaborare atât tehnicieni, economiști, ergonomi cât și specialiști în sociologie și psihologie socială, graficieni, sculptori, etc. Autorul remarca faptul că într-un mare număr de domenii ale învățământului superior nu ar trebui să lipsească cursurile generale de inițiere în design.

3. SITUAȚIA ACTUALĂ A DESIGNULUI INDUSTRIAL ÎN ROMÂNIA

La Universitatea „Transilvania” din Brașov, ca o dezvoltare firească a a specializării de design inaugurată în 1998, în anul 2010 a fost înființată o facultate cu profil de design industrial de sine stătătoare (Facultatea de Design de Proiect și Mediu) care pregătește ingineri având o specializare în designul industrial. Pe lângă pregătirea tehnică în domeniul ingineriei mecanice studenții beneficiază de o instruire specifică în design - inexistentă în programa de învățământ a celorlalte specializări ingineresti. Prin profilul lor profesional se urmărește ca absolvenții secției de design să fie capabili să se integreze în echipe de concepție ce acționează conform și în spiritul unei filozofii de design industrial autentice, sub coordonarea unor manageri de proiect de design, existând posibilitatea de a deveni la rândul lor manageri de proiect de design ca urmare a continuării specializării.

Privind la situația existentă în învățământul de design din România se constată o caracteristică specifică având consecințe importante în formarea profesională individuală și în desfășurarea activității profesionale ca designer. Astfel se observă că majoritatea secțiilor de design au fost înființate și activează în facultățile de artă și arhitectură având ca domeniu de specializare designul de interior, designul de modă, designul publicitar și designul industrial și de produs. Se constată astfel o rămânere în urmă în ceea ce privește înființarea secțiilor de design în cadrul școlilor politehnice. La ora actuală există totuși câteva (puține) facultăți de design având o curiculă ce își propune realizarea unor conexiuni strânse între elementele de design tehnologie și inginerie. Este

vorba despre Facultatea de Design și Mediu de la Universitatea „Transilvania” din Brașov (amintită anterior) precum și specializările similare înființate la Universitatea Tehnică din Cluj Napoca și la Politehnica din București. Se constată astfel încă o dată tendința de a se considera designul ca pe un domeniu ce gravitează mult mai aproape de teritoriul arhitecturii și al artelor frumoase - între care există afinități evidente și recunoscute. Totuși, putem argumenta fără dificultate că obiectul industrial creat în serie reprezintă subiect al cercetării în designul industrial care necesită o abordare atât tehnică legată de funcționalitatea sa cât și o abordare sensibilă apropiată de demersul artistic. Acest aspect artistic îl apropie pe de-o parte pe designerul industrial de abordarea arhitectului/artistului dar trebuie să ținem cont că există și o nevoie imperioasă de a stăpâni cunoștințe specifice ingineresti fără de care obiectul industrial nu poate fi conceput în mod corect în vederea unei bune funcționări. Altfel spus, drept exemplu – un automobil funcționează după principii evident diferite față de cele ale unei clădiri sau obiect de artă.

Se poate presupune că disproporția existentă între numărul de secții ce pregătesc specialiști în design industrial din cadrul facultăților de arhitectură și arte și numărul de secții similare din cadrul facultăților tehnice nu este de bun augur. Acest fapt reflectă neîndeplinirea recomandării făcute de Paul Constantin în cartea sa privind organizarea unui sistem cât mai larg și mai complet de învățământ cu un sistem de tip nou de educație vizuală necesar atât pentru viitorii designeri cât și pentru viitorii lor colaboratori (ingineri, economiști...) și chiar pentru marele public. De asemenea constatăm că în sistemul de învățământ actual educația vizuală este în continuare considerată cel mult opțională, orele de educație plastică fiind reduse ca număr și deci având un statut marginal. Dacă însă privim la situația existentă în cazul unor națiuni având un nivel înalt de cultură și care nu întâmplător reprezintă și mari puteri economice - cum ar fi Japonia, vom observa că dimensiunea vizuală a culturii lor este în directă legătură cu performanța economică și nivelul general de civilizație.

4. CONCLUZII

Progresele realizate în domeniul învățământului au un rol major în schimbarea atitudinii generale publice vis a vis de fenomenul designului prin crearea unei stări de spirit favorabile: prin formarea unor specialiști cu viziune diferită ce vor deveni în timp promotori ai filozofiei de design la locul de muncă în care vor activa. Totuși, se poate constata

astăzi că mediul industrial nu răspunde suficient de favorabil ofertei de personal specializat în design reprezentată prin absolvenții ce ies de pe băncile facultăților de profil.

Evident, elementele prezentate în lucrare constituie doar o parte a temelor de discuție într-o astfel de dezbateri

BIBLIOGRAFIE

- [1] Constantin, P., *Industrial Design*, Editura Meridiane, Curente si Sinteze, București, 1973.
- [2] Șișman, V. *Designul Industrial – o urgență pentru România*, Lucrările simpozionului PRASIC '98, Brașov, 5-7 Noiembrie 1998

Despre autor

Șef lucr. dr. ing. **Viorel ȘIȘMAN**,
Universitatea „Transilvania” din Brașov

Cadru didactic la Universitatea „Transilvania” din Brașov, Facultatea de Design de Produs Mecatronică și Mediu, specializat în design și concepție de produs - MSc. DESS la Universitatea de Tehnologie din Compiègne -Franța. A publicat ca unic autor 4 cărți și îndrumare în domeniul designului industrial la Editura Universității Transilvania din Brașov. E-mail: sismanviorel@yahoo.com,